

Kadaja dhe Kaderi - Paracaktimi i Zotit

Shejh Muhamed ibn Salih el-Uthejmin

Falënderimet i takojnë All-llahut. Atë e falënderojmë dhe vetëm prej Tij ndihmë dhe falje kërkojmë dhe tek Ai pendohemi. Kërkojmë mbrojtjen e All-llahut nga të këqijat e vetës sonë dhe nga të këqijat e veprave tona. Atë që All-llahu e udhëzon, s'ka kush që e humb, e atë që e humb, s'ka kush që e udhëzon.

Dëshmoj që nuk ka të adhuruar tjetër me të drejtë pos All-llahut, i Cili është Një dhe i pashoq, dhe dëshmoj se Muhammedi është rob dhe i dërguar i Tij, të cilin e ka dërguar All-llahu para ardhjes së kiametit, si përgëzues dhe qortues, thirrës për në rrugën e All-llahut, me lejen e Tij, dhe pishtar ndriçues për të humburit. Ai e komunikoi shpalljen, e përmbushi amanetin, e këshilloi umetin dhe bëri xhihad të vërtetë në rrugën e All-llahut, gjersa i erdhi vdekja. Paqja dhe mëshira e All-llahut qoftë mbi të dërguarin tonë, mbi sahabët dhe mbi të gjithë ata që e pasojnë rrugën e tij deri në ditën e kiametit.

Vëllezër të nderuar! Gjendemi në këtë takim ku shpresoj se All-llahu do të na i hapë dyert e dhuntive dhe mëshirës, të na bëjë prej të udhëzuarve dhe thirrësve në rrugën e Tij, prej prijësve përmirësues, prej atyre që, kur dëgjojnë fjalët e All-llahut, përfitojnë prej tyre.

Ne në këtë takim, do të flasim për një çështje me rëndësi që i intereson çdo besimtari, e ajo është Kadaja dhe Kaderi. Kjo temë, elhamdulillah, është e qartë, mirëpo sikur dyshimet rreth saj të mos ishin të shumta dhe sikur kjo temë të mos ishte e ngatërruar te disa njerëz, e të mos ishte numri i madh i atyre që iu qasen kësaj teme - herë me të drejtë e shumë herë pa të drejtë -, gjithashtu duke pasur në konsideratë se bidatet dhe epshet janë përhapur dhe shumë, e që shumë mëkatarë mundohen t'i arsyetojnë mëkatet e tyre me kada dhe kader, sikur të mos ishin këto dhe gjëra të tjera, nuk do të bisedonim fare rreth saj.

Rreth kadasë dhe kaderit vazhdimisht ka pasur kundërthënie në mesin e muslimanëve, si në të kaluarën, ashtu edhe në të tashmen. Transmetohet se pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ue sel-lem, i ka parë sahabet duke polemizuar rreth kaderit dhe, sapo e pa këtë, i ndaloi nga kjo dhe ju tregoi atyre se popujt e mëhershëm u shkatërruan si shkak i polemikave rreth kaderit.¹

Por, All-llahu i Lartësuar ua ka bërë të qartë besimtarëve të vet, gjeneratave të para të muslimanëve (selefus-salih), të cilët e trasuan rrugën e drejtë në atë çka mësuan dhe në atë që e thoshin, se përcaktimet e All-llahut të Lartësuar janë prej rububijetit* të Tij, i cili është një prej tri llojeve të tevhidit, ashtu siç e kanë ndarë dijetarët:

- *Tevhidul-uluhije*, që do të thotë: njësia e All-llahut në adhurim

¹ Tra. Tirmidhiu (2133), Ibni Maxhe (85).

* Rububijeh-është të besuarit se vetëm All-llahu është krijues, furnizues, sundues, rregullues i gjithësisë.

- *Tevhidurr-rrububije*, që do të thotë: njësia e All-llahut në krijim, në sundim, në sistematizim
- *Tevhidul-esma ves-sifat*, që do të thotë: njësia e All-llahut në emrat dhe në cilësitë e Tij.

Pra, besimi në kader është prej rububijetit të All-llahut të Plotfuqishëm. Për këtë Imam Ahmedi - All-llahu e mëshiroftë – ka thënë: "Kaderi është fuqia e Allahut", sepse kaderi është prej fuqisë së Tij dhe nuk ka dyshim në të. Gjithashtu, ai është një prej sekreteve të Allahut subhanehu ve te'ala, të cilin nuk e di askush, përveç Tij, i shkruar në *Lehvi-Mahfudh*^{*}, në një libër të ruajtur, te i cili nuk depërton askush. Ne nuk e dimë se çka ka caktuar All-llahu për neve - keq apo mirë -, apo atë që ka caktuar për krijesat e Veta, derisa të ndodhë, apo ai caktim të kuptohet prej paralajmërimeve të vërteta, që kanë ardhur nga All-llahu i Plotfuqishëm.

Vëllezër të nderuar!, muslimanët, në lidhje me çështje të kaderit, janë ndarë në tri grupe:

- Grupi i parë janë ata që e tepruan në pohimin e kaderit, ia mohuan njeriut fuqinë dhe vullnetin e tij, duke thënë: "Njeriu nuk ka fuqi, nuk ka zgjedhje, por është i detyruar. Shembulli i tij është si pema që lëkundet nga era". Dhe nuk kanë bërë dallim në mes veprimit të njeriut, i cili ndodh më vullnetin e tij, dhe veprimit që ndodhë pa vullnetin e tij.

Pa dyshim. të tillët janë të devijuar, sepse, siç dihet nga feja, nga mendja e shëndoshë dhe nga përvoja njeriu di të bëjë dallimin në mes veprimit të lirë dhe veprimit të detyruar.

- Grupi i dytë e tepruan duke pohuar fuqinë dhe vullnetin e njeriut, saqë i mohuan All-llahut të Lartësuar dëshirën, vullnetin dhe krijimin e asaj që e bëjnë robërit e Tij, duke menduar se njeriu është i lirë tërësisht në veprimin e tij. Ndërsa disa të tjerë shkuan edhe më larg se kjo, duke thënë: "All-llahu i Lartësuar nuk e di atë që e bëjnë krijesat përderisa veprimi nuk ndodh". Po ashtu, edhe këta, si grupi i parë, e tepruan dhe shkuan në ekstrem duke e pohuar vullnetin e lirë të njeriut.
- Grupi i tretë janë ata të cilët besuan drejtë dhe All-llahu i udhëzoi në rrugën e vërtetë. Këta janë Ehlus-suneh uel-xhema'ah, të cilët i janë përmbajtur rrugës së mesme, e ngritur në argumente shariatike dhe atë logjike. Këta kanë thënë: "Veprimet të cilat ndodhin në këtë botë, janë më dëshirën e All-llahut, subhanehu ue te'ala, dhe ndahen në dy grupe:
 - a) veprime që ndodhin te krijesat e All-llahut, subhanehu ue te'ala, me dëshirën e Tij dhe në këto veprime nuk ka zgjedhje për askënd, si p.sh. zbritja e shiut, dalja e bimëve, jeta, vdekja, sëmundja, shëndeti dhe shumë gjëra tjera që janë të pranishme te krijesat e All-llahut të

^{*} Libër në të cilin është e shkruar çdo gjë deri në Ditën e kiametit.

Lartësuar. Këtu, pa dyshim se askush nuk ka mundësi të zgjedhë dhe në to nuk ka dëshirë askush. Por, vullneti dhe dëshira në këto veprime i takon vetëm All-llahut të Plotfuqishëm;

- b) veprimet e krijesave që kanë mundësi zgjedhjeje, të gjitha këto veprime janë nga vullneti dhe dëshira e krijesave, ngase All-llahu i ka lënë ato të lira në këto veprime. Allahut i Lartësuar thotë:

“(Kur'ani është përkujtues) Për këdo prej jush i cili dëshiron të ndjekë rrugën e vërtetë” (Et-Tekvir, 28)

“Nga mesi juaj ka të atillë që e dëshirojnë këtë botë dhe të atillë që dëshirojnë botën tjetër” (Ali Imran, 152)

“E kush të dojë, le të besojë; kush të dojë, le të mohojë” (El-Kehf, 29)

Edhe njeriu e di se çka ndodh me vullnetin e tij dhe çka ndodh përkundër vullnetit të tij. Nëse njeriu zbret nga kulmi me shkallë me dëshirën e tij, e di se po e bën me dëshirë të vet. Mirëpo, mund të ndodhë të bjerë nga kulmi dhe e di se nuk po e bën me dëshirën e tij, pra, e di dallimin në mes dy veprimeve. Veprimi i dytë është përkundër dëshirës së tij, kurse i pari është me dëshirën e tij, domethënë, këtë gjë e di çdo njeri.

Po ashtu, nëse ndokush është i sëmurë nga prostata, është i vetëdijshëm se dalja e urinës ndodh pa dëshirën e tij. Por, sikur të ishte i shëndoshë nga kjo sëmundje, pa dyshim se kryerja e këtij veprimit do të bëhej me dëshirën e tij, pra, ka dallim në mes këtyre dy veprimeve dhe askush nuk ka mundësi ta mohojë këtë. Kështu që çdo gjë që ndodh nga ana e njeriut, ka mundësi të dihet se a është me vullnetin e tij, apo është i detyruar.

Mirëpo, prej mëshirës së All-llahut të Plotfuqishëm është që disa veprime parimisht të ndodhin me vullnetin e njeriut dhe të mos japë fare llogari për to, siç janë veprat e atij që harron apo atij që fle. All-llahu i Lartësuar, në tregimin që flet rreth banorëve të shpellës (*As'habul-kehf*) thotë:

“E Ne i rrotullonim ata herë në krahun e djathtë e herë në të majtin” (El-Kehf, 18)

Do të thotë se ata rrotulloheshin, mirëpo All-llahu i Lartësuar këtë vepër ia referoi vetvetes së Tij, sepse ai i cili fle, nuk ka vullnet dhe nuk llogaritet për veprën e tij. Për këtë All-llahu i Lartësuar e përshkroi veprën si të Tijën.

Pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ue sel-lem, ka thënë:

“Kush harron e ha apo pi duke qenë agjerueshëm, le ta plotësojë agjërimin e tij, sepse atë All-llahu e ka ushqyer dhe i ka dhënë për të pirë”.

Pejgamberi ia atribuoi këtë vepër All-llahut, ngase ky veprim kishte ndodhur nga njeriu duke mos e kujtuar se është agjërueshëm, dhe u konsiderua si të ishte përkundër vullnetit të tij.

Çdonjëri e ka të njohur dallimin në mes dhimbjes që ndien pa dëshirën e tij dhe lehtësimit që ndien pa vullnetin e tij, duke mos e ditur çka është shkaku i kësaj dhimbjeje apo atij lehtësimi, si dhe mes dhimbjes që është rezultat i veprës së tij apo gëzimit për të cilin ai është bërë shkaktar. Dhe kjo çështje është e kuptueshme, uel-hamdulillah, dhe nuk ka paqartësi në të.

O ju vëllezër!, nëse ne e përkrahim mendimin e grupit të parë, të cilët e tepruan duke pohuar kaderin, do të shkatërrohej sheriatu që nga themeli. Sepse mendimi se njeriu nuk është i lirë në veprim, do të thotë të mos lavdërohet kur vepron ndonjë vepër të ndershme dhe të mos qortohet kur kryen ndonjë vepër të shëmtuar, ngase ai, faktikisht, këto vepra i ka bërë pa dëshirën dhe pa vullnetin e tij. Bazuar në këtë, del se All-llahu i Lartësuar dhe i Patëmeta - është i padrejtë ndaj atij që bën mëkat kur e ndëshkon atë për mëkatin që e ka bërë, sepse ai e ka dënuar atë për një vepër për të cilën ai nuk ka zgjedhje dhe vullnet të lirë. Kjo, padyshim, qartë bie ndesh me Kur'anin, ku All-llahu i Lartësuar thotë:

"E (meleku) shoqërues i tij do të thotë: "Ja ku e kam me vete gati (regjistrin e veprave). (All-llahu iu thotë) Ju të dy (engjëjt) hidheni në xhehenem secilin mohues kryeneç, secilin pengues të veprave të mira, mizor e të dyshimtë në fe, i cili All-llahu i shoqëroi zot tjetër! Pra, hidheni atë në vuajtjet më të rënda! E shoku i tij (djalli thotë): "Zoti ynë, unë nuk e shmanga prej rrugës së drejtë, por ai vetë ka qenë në humbje të madhe". Ai (All-llahu) thotë: "Mos u grindni tash para Meje, se Unë me parë ju tërhoqa vërejtjen. Tek Unë nuk ndryshon fjala (vendimi) dhe Unë nuk jam zullumqar për robërit". (El-Kaf, 23-29)

All-llahu, subhanehu ue te'ala, na ka treguar në këto ajete se ky ndëshkim nuk është i padrejtë; përkundrazi, është prej drejtësisë së Tij absolute, për arsye se All-llahu më parë ua kishte tërhequr vërejtjen, ua kishte sqaruar atyre rrugën, ua kishte bërë të qartë të vërtetën nga e pavërteta. Mirëpo, njerëzit ishin ata që vendosën për vetën e tyre pasimin e rrugës së gabueshme, kështu që atyre nuk ju ka mbetur ndonjë arsye para All-llahut .

Po ashtu, sikur të thoshim se ata do të kenë arsye (me kader) para All-llahut të Lartësuar, atëherë nuk do të kishte kurrfarë kuptimi fjala e All-llahut:

"Të dërguarit ishin përgëzues e kërcënues, ashtu që pas dërgimit të dërguarve (Pejgamberëve) njerëzit të mos kenë arsye para All-llahut" (En-Nisa 165)

Më të vërtetë, All-llahu i Lartësuar ua ka mohuar njerëzve arsyetimin pas dërgimit të pejgamberëve, sepse ata ua kanë shfaqur atyre argumentet (që thërrasin në pasimin e rrugës së All-llahut, subhanehu ue te'ala). E nëse do të ishte kaderi argument për ta,

atëherë, patjetër, ky argument do të mbetet edhe pas dërgimit të peygamberëve, ngase kaderi i All-llahut është vazhdimisht prezent, si para ardhjes së peygamberëve, ashtu dhe pas ardhjes së tyre. Pra, këtë mendim e zhvlerësojnë citatet (qofshin ato nga Kur'ani apo nga Suneti). Njashtu, këtë mendim e zhvlerëson edhe realiteti, siç e cekëm më parë.

Ndërsa, sa i përket mendimit të dytë, po ashtu, edhe këtë mendim e zhvlerësojnë citatet dhe realiteti, ngase citatet janë të qarta se dëshira e njeriut është nën dëshirën e All-llahut, az-ze ue xhel. All-llahu i Lartësuar thotë:

"(Kur'ani është përkujtues) Për këdo prej jush i cili dëshiron të ndjekë rrugën e vërtetë. Po ju nuk mundeni (ta ndiqni rrugën e vërtetë), vetëm nëse dëshiron All-llahu, Zoti i botëve!" (Et-Tekvir, 28-29)

"Zoti yt krijon çka të dojë dhe zgjedh kë të dojë"(El-Kasas 68)

"All-llahu thërret për në xhennet, dhe atë që do, e vë në rrugë të drejtë"
(Junus 25)

Ata të cilët pohojnë këtë mendim, në realitet, kanë mohuar një aspekt prej aspekteve të tevhidurr-rrububije. Ata, gjithashtu, pretendojnë se në mbretërinë e All-llahut të Lartësuar ka diç të cilën All-llahu nuk e dëshiron dhe të cilën Ai nuk e ka krijuar. Por, dihet fare mirë se çdo gjë që ekziston është me dëshirën e All-llahu. Ai është krijuar i asaj gjëje dhe Ai e ka caktuar të jetë ashtu.

Këta, krahas këtij mendimi, kundërshtojnë një parim i cili dihet medoemos: se tërë krijesat, qeniet (trupat) e këtyre krijesave dhe cilësitë e tyre janë pronë e All-llahut të Plotfuqishëm dhe se nuk ka dallim në mes qenieve dhe atributeve të tyre. Pra, të gjitha janë pronë e All-llahut, az-ze ue xhel, dhe nuk ka mundësi të ndodhë diç në pronësinë e Tij pa pasur Ai vullnet të ndodhë ajo gjë.

Por, neve na mbetet të pyesim se, nëse kjo çështje është e ndërlydhur me dëshirën e All-llahut të Lartësuar dhe se çdo gjë është në Dorën e Tij, atëherë cila është zgjidhja e njeriut apo largimi i tij nga kaderi i All-llahut, nëse All-llahu atij i ka caktuar që të devijojë e të mos udhëzohet?

Përgjigjja për këtë është: All-llahu i Lartësuar e udhëzon atë që meriton për t'u udhëzuar dhe e lë të humbur atë që meriton të jetë i humbur. All-llahu i Lartësuar thotë:

"E kur ata u shmangën (nga e vërteta), All-llahu ua devijoi zemrat e tyre"
(Es-Saff, 5)

"Për shkak se ata e thyen zotimin e tyre, Ne i mallkuam ata dhe zemrat e tyre i bëmë të forta (të shtangura). Ata i ndryshojnë fjalët (në Tevrat) nga domethënia e tyre dhe braktisën një pjesë me të cilën ishin urdhëruar" (El-Maide 13)

All-llahu i Lartësuar ka sqaruar se shkakun pse All-llahu i bëri ata të devijojnë është vetvetja e tyre, sepse, siç e cekëm më parë, njeriu nuk e di se çka i është përcaktuar atij, ngase ai nuk e di kaderin, përveç pasi të ndodhë dhe ai nuk e di se a i ka caktuar All-llahu atij të jetë prej të humburve, apo të jetë prej të udhëzuarve.

E çka është puna e tij që së pari e ndjek rrugën e humbjes e pastaj arsyetohet se All-llahu ka dashur një gjë të tillë?! A nuk do ishte e udhës për të që të zgjidhte rrugën e udhëzimit e pastaj të thotë: Me të vërtetë, All-llahu më ka udhëzuar në rrugë të drejtë? A është e drejtë të thuhet: Nëse kam devijuar, jam i detyruar; nëse jam udhëzuar, unë jam i lirë të zgjedh?

Kurrsesi, nuk i përket njeriut të jetë i detyruar në devijim e mëkate, që, nëse devijon apo bën mëkat ndaj All-llahut, të thotë se kjo është një çështje e shkruar dhe paracaktuar për mua dhe se unë nuk mund të dal jashtë paracaktimit të All-llahut.

Në anën tjetër, për përlulje ndaj All-llahut, nëse Ai e ka udhëzuar në përlulje dhe rrugë të drejtë, të pretendojë se kjo është si rezultat i punës së vet dhe të lavdërohet para All-llahu me këtë vepër e të thotë: "Unë vetë jam udhëzuar". Kjo do të thotë se ai është i lirë në përlulje ndërsa i detyruar në mëkate. Kjo nuk qëndron, ngase njeriu, në realitet, ka forcë dhe mund të zgjedhë dhe nuk është puna e udhëzimit më ndryshe se puna e rrizkut apo puna e kërkimit të diturisë.

Njeriu, siç e dimë të gjithë, i është caktuar rrizku, mirëpo ai vrapon pas shkaqeve që e sjellin atë, qoftë në vend të vet, qoftë jashtë vendit të tij, djathtas apo majtas dhe assesi nuk ulet në shtëpi e të thotë: "Nëse më është caktuar mua diç prej rrizkut, patjetër që do të më vije". Por, përkundrazi, ai nxiton në kërkimin e tij, edhe pse dihet se rrizku është i shoqëruar me punë, ashtu siç është cekur nga pejgamberi, alejhis-selam në hadithin që e transmeton Ibën Mesudi, radijall-llahu anhu, ku thotë:

"Vërtet, çdo njeri nga ju formohet në barkun e nënës së tij katërdhjetë ditë si nutfeh (lëngë i ngjizur, i kombinuar mes vezës mashkullore dhe asaj femërore). Pastaj ai lëng bëhet alekah (copë gjaku i ngjizur e i varur), ngjashëm më këtë periudë. Pastaj ai gjak bëhet mudgah (copë mishi), ngjashëm më këtë periudë. Pastaj i dërgohet një engjëll i cili e frymëzon në të shpirtin dhe ai engjëll urdhërohet me katër gjëra: ta shkruajë rrizkun, exhelin (jetëgjatësinë), veprat dhe se a do të jetë i lumtur, apo fatkeq (a do të jetë prej banorëve të xhenetit, apo të xhehenemit)..."⁵.

Domethënë, edhe rrizku është i shkruar ashtu siç janë edhe veprat e shkruara, qofshin ato të mira apo të këqija.

Atëherë, pse ti ecën në të djathtë dhe në të majtë, e shëtitë tërë tokën, me qëllim që ta kërkosh rrizkun në këtë botë e nuk bënë ndonjë vepër të mirë, që përmes atyre

⁵ Tra.Buhariu (3208), Muslimi (2643).

veprave të mira ta kërkosh rrizkun e ahiretit dhe të fitosh vendbanimin ku ka begati (xhenetin)?

Me të vërtetë, të dy gjërat janë të ngjashme. Nuk ka dallim mes tyre. Nxiton pas rrizkut tënd për të bërë një jetë të lumtur dhe më të gjatë. Nëse të godet ndonjë sëmundje, dëshiron të shkosh edhe në skaje të botës, më qëllim që të kërkosh ndonjë mjek të shkathtë për ta shëruar sëmundjen.

Megjithatë, ti do të jetosh aq sa të është caktuar të jetosh dhe ajo (jeta) as nuk do të shtohet e as nuk do të shkurtohet. Dhe ti nuk mbështetesh në këtë e të thuash se do të qëndroj në shtëpi i sëmurë dhe i shtrirë e, nëse ka caktuar All-llahu për mua të jetoj më gjatë, do të jetoj.

Përkundrazi, ne të shohim duke nxituar më gjithë mundësitë që i posedon për ta gjetur një mjek për të cilin ti shpreson se All-llahu do ta caktojë si shkak për shërimin tënd!

Pse nuk vepron për ahiret punë të mira ashtu si vepron për këtë botë?

E kemi cekur edhe më herët se kaderi i All-llahut është çështje e fshehtë. S'ke mundësi të dish për të. Kështu, ti gjendesh në mes dy rrugëve:

- rruga e cila të dërgon në shpëtim, në fitore, në lumturi dhe në krenari
- rruga e cila të dërgon në shkatërrim, në pendim dhe në nënçmim

Ti, tani gjendesh mu në mes këtyre dy rrugëve. Ke mundësi të zgjedhësh. Nuk ka kush të ndalojë që të pasosh rrugën e djathtë (të drejtë) apo të pasosh rrugën e majtë (të devijimit), nëse do ecë në këtë dhe nëse do ecë në atë.

Çka është puna jote? Ti po zgjedh rrugën e majtë e pastaj thua se më është caktuar ta zgjedh këtë rrugë! A nuk bën të ecësh rrugës se djathtë e të thuash se kjo më është caktuar mua?!

Nëse ti dëshiron të udhëtosh për në ndonjë vend dhe përpara teje gjenden dy rrugë, njëra prej tyre është e shtruar, e shkurtër dhe e sigurt, kurse tjetra nuk është e tillë, do të të shihnim duke shkuar rrugës se shtruar, të shkurtër dhe të sigurt, jo rrugës e cila është e pashtruar, e gjatë dhe jo e sigurt.

Kështu ndodh në një rrugë lëndore. Mirëpo, edhe rruga shpirtërore është e ngjashme me të dhe nuk ndryshon aspak nga ajo e para, por janë ndjenjat dhe epshet të cilat nganjëherë e dirigjojnë mendjen dhe ngadhënjejnë ndaj saj. Besimtari është ai mendja e të cilit ngadhënjen ndaj epshit të tij. Nëse mendja është ajo e cila ngadhënjen, atëherë kuptohet se mendja e shëndoshë është ajo që e bën të vetëdijshëm njeriun se çka i bën dëm atij dhe e drejton kah ajo që i bën dobi dhe e bën të lumtur.

Nga kjo na bëhet e qartë se njeriu është i lirë në veprimet e tij, në të cilat është i lirë dhe nuk është i detyruar, ashtu siç është i lirë në veprimet që kanë të bëjnë me këtë

botë, si p.sh bën tregti me cilin mall dëshiron ai. Njashtu, edhe në veprimet që kanë të bëjnë me ahiretin, ai është i lirë. Bile, bile, rrugët për në ahiret janë shumë më të qarta sesa rrugët e dunjas, ngase ai i cili i sqaroi rrugët e ahiretit, është All-llahu në Librin e Tij dhe përmes gjuhës së Dërguarit të Tij. Dhe, medoemos, rrugët e ahiretit duhet të jenë më të qarta dhe më të çiltra sesa rrugët e dunjas.

E njeriu, megjithatë, ecë rrugëve të dunjas, të cilat nuk janë garantuese në rezultatet e tyre ndërsa i lënë rrugët e ahiretit, rezultatet e të cilave janë të garantuara dhe të njohura. Ngase janë të garantuara me premtimin e All-lahut, e All-llahu i Lartësuar nuk e thyen premtimin.

Pas tërë kësaj mund të themi se, me të vërtetë, eh-lus-suneh uel-xhema'ah e kanë aprovuar këtë dhe e kanë bërë besim dhe drejtim të tyre, se njeriu është i lirë në veprimin e tij dhe se ai flet çka të dojë. Mirëpo, dëshira dhe vullneti i tij janë nën vullnetin dhe dëshirën e All-llahut tebareke ue te'ala.

Po ashtu, Eh-lus-suneh uel-xhema'ah besojnë se dëshira e All-llahut është pasuese e urtësisë së Tij, që do të thotë se dëshira e All-llahut të Lartësuar nuk është pa ndonjë urtësi. Përkundrazi, ajo është e ndërlidhur ngushtë me urtësinë e Tij, subhanehu ue te'ala, sepse prej emrave të All-llahut të Lartësuar është edhe emri El-Hakim (i Urtë), e Hakim, që do të thotë Gjykues i Cili i gjykon çështjet në aspektin universal dhe atë sheriatik dhe i Cili i sistematizon ato në vepër dhe në krijim. All-llahu i Lartësuar cakton udhëzimin për atë që do dhe për atë të cilin dihet se ai e dëshiron hakun (të vërtetën) dhe e di se zemra e tij është e përqendruar në fenë e Tij, dhe cakton devijimin për atë që do dhe të cilit, kur iu është afruar Islami, iu kishte ngushtuar gjoksi, sikur të ishte duke u ngritur në qiell (d.m.th nuk e kishte pranuar Islamin). Më të vërtetë, urtësia e All-llahut të Lartësuar kundërshton që ky të jetë prej të udhëzuarve, përveç nëse All-llahu ripërtërinë në zemrën e tij vendosmërinë (për të besuar) dhe dëshirën e tij e shndërron në një dëshirë tjetër. All-llahu i Lartësuar është i Plotfuqishëm përmbi çdo gjë. Mirëpo, prej urtësisë së All-llahut është që rezultatet të jenë të lidhura me shkaqet e tyre.

Kategoritë e Kadas dhe Kaderit tek Eh-lus-suneh vel-xhema'ah janë katër:

- 1) **Dituria.** Kjo do të thotë se njeriu është i obliguar të besojë bindshëm se All-llahu i Lartësuar është i gjithëdijshtëm, di për çdo gjë që ekziston në qiej dhe në tokë në mënyrë të përgjithshme dhe të përpiktë, pa marrë parasysh se a është kjo prej veprave të Tij apo prej veprave të krijesave të Tij dhe se Atij nuk mund t'i fshihet asgjë në tokë dhe në qiell.
- 2) **Shkrimi.** Kjo do të thotë se All-llahu i Lartësuar i ka shkruar caktimet e çdo gjëje në Lehvil-Mahfudh. All-llahu, subhanehu ue te'ala, i ka përmendur sëbashku këto dy cilësi në fjalën (ajetin) e Tij:

"A nuk e ke ditur se All-llahu di çka ekziston në qiell e në tokë, e tërë ajo është e shënuar në libër, ajo për All-llahun është shumë lehtë" (El-Haxhixh 70)

All-llahu i Lartësuar këtë ajet e ka filluar duke e përmendur diturinë e pastaj tha se ajo dituri është e shkruar në Libër, domethënë, e shkruar në *Lehvi-Mahfudh*, siç është transmetuar në një hadith nga pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ue sel-lem:

"Gjëja e parë që All-llahu e ka krijuar është lapsi. Ai i tha atij: "Shkruaj!" Lapsi tha: "Çka të shkruaj?" All-llahu i tha: "Shkruaj çdo gjë që ka ndodhur dhe çdo gjë që do të ndodhë deri në ditën e kiametit".⁶

Për këtë është pyetur pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ue sel-lem, për veprat që i bën njeriu, se a caktohen në të ardhmen, apo janë caktuar në të kaluarën? Ai është përgjigjur: **"Janë caktuar në të kaluarën"**⁷. Po ashtu, është pyetur: "A ta braktisim punën dhe të mbështetemi në atë që na është shkruar në libër?" Ka thënë: **"Punoni, sepse çdokujt i lehtësohet për atë që i është shkruar"**⁸

Pra, pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ue sel-lem, i urdhëroi sahabet që të punonin. Atëherë, ti, o vëlla, puno!, sepse ty të lehtësohet për atë që të është shkruar. Pastaj pejgamberi, sal-lall-llahu alejhi ue sel-lem, lexoi disa ajete nga Kur'ani:

"E, sa i përket atij që jep (nga pasuria e tij) dhe ruhet (nga mëkatet). Dhe beson bindshëm në All-llahun (apo në xhenetin) , Ne atij do t'i lehtësojmë të bëjë mirë. E sa i përket atij që bën koprraci dhe e ndien veten të pavarur (nga Zoti dhe shpërblimi i Tij).Dhe përgënjeshton All-llahun (apo xhenetin), Ne atij do t'i lehtësojmë të bëjë keqë" (El-Lejl, 5-10)

- 3) **Dëshira**. Kjo do të thotë se çdo gjë që ekziston apo nuk ekziston në qiej dhe tokë është me dëshirën e All-llahut të Lartësuar, kështu çdo gjë që ekziston është me dëshirën e All-llahut të Lartësuar. Po ashtu, çdo gjë që nuk ekziston është e All-llahut të lartësuar.

Kjo është përshkruar shumë mirë në Kur'an, ku All-llahu i Lartësuar e ka vërtetuar dëshirën e Tij në veprimin e Tij si dhe dëshirën e Tij në veprimet e robërve të Tij. All-llahu, subhanehu ue te'ala, thotë:

"(Kur'ani është përkujtues) Për këdo prej jush i cili dëshiron të ndjekë rrugën e vërtetë. Po ju nuk mundeni (ta ndiqni rrugën e vërtetë), vetëm nëse dëshiron All-llahu, Zoti i botëve!" (Et-Tekvir, 28-28)

⁶ Tra.Ebu Davud (4700), Tirmidhiu (2155).

⁷ Tra. Ahmedi (1/29), Tirmidhiu (3111).

⁸ Tra. Buhariu (1362), Muslim (2647).

“E sikur të donte Zoti yt, ata nuk do bënëin atë (armiqësi)” (El -En’amë, 112)

“E sikur të dëshironte All-llahu, ata nuk do të mbyteshin, por All-llahu punon çka të dëshirojë”(El- Bekare, 253)

All-llahu i Lartësuar ka treguar se veprimet e njerëzve janë me dëshirën e Tij, ashtu sikur që janë edhe veprimet e Tij, subhanehu ue te’ala, me dëshirën e Tij. All-llahu i Lartësuar thotë:

“Sikur të kishim dëshiruar Ne, secilin njeri do ta udhëzonim” (Es-Sexhde, 13)

“Sikur të dëshironte Zoti yt, do t’i bënte njerëzit të një feje.” (El-Hudë, 118)

Në këto ajete si dhe shumë ajete të tjera është vërtetuar se veprimet e All-llahut kryhen me dëshirën e Tij, subhanehu ue te’ala, dhe nuk pranohet besimi në kader, nëse nuk beson se çdo gjë që ekziston apo që nuk ekziston është me dëshirën e All-llahut të Lartësuar.

Nuk ka diçka që nuk ekziston, përveç se dëshira e All-llahut ka qenë të mos ekzistojë. Gjithashtu, çdo gjë që ekziston është me dëshirën e All-llahut. Nuk ka mundësi të këtë diçka në qiej e as në tokë, pos me dëshirën e All-llahut të Lartësuar.

- 4) **Krijimi.** Kjo do të thotë që të besojmë se All-llahu i Lartësuar është Krijues i çdo gjëje dhe se nuk ka krijesë në qiell e as në tokë, përveçse All-llahu e ka krijuar. Bile, Ai dhe vdekjen e ka krijuar, edhe pse vdekja është e kundërta e jetës. All-llahu i Lartësuar thotë:

“Ai është i Cili krijoi vdekjen dhe jetën, për t’ju provuar se cili prej jush është më vepërmirë” (El-Mulk, 2)

Pra, çdo gjë që gjendet në qiej apo në tokë, All-llahu është krijues i saj dhe nuk ka krijues tjetër pos All-llahut të Lartësuar.

Ne e dimë se çdo gjë që ndodh me veprimin e All-llahut, subhanehu ue te’ala, është krijesë e Tij, si p.sh. qiejt, toka, kodrat, lumenjtë, dielli, hëna, yjet, erërat, njeriu dhe kafshët, të gjitha këto janë krijesa të All-llahut të Plotfuqishëm. Gjithashtu, cilësitë e këtyre krijesave, ndryshimet dhe gjendjet e tyre, të gjitha këto janë të krijuara nga Allahu, subhanehu ue te’ala.

Nganjëherë ndodh që për njeriun të jetë e pakapshme çështja dhe të thotë: Si ka mundësi të thuhet se veprat dhe fjalët tona, të cilat i kryejmë me vullnetin tonë, të jenë të krijuara nga Allahu, az-ze ue xhel?!

Themi: Po, bën të pranohet kjo, sepse veprat dhe fjalët tona janë rezultat i dy çështjeve:

- fuqisë
- dëshirës apo vullnetit

Nëse veprimi i njeriut është rezultat i fuqisë dhe dëshirës se tij, atëherë, ai i cili e ka krijuar këtë dëshirë dhe e ka bërë zemrën e njeriut pranuese të saj, është All-llahu, az-ze ue xhel. Po ashtu, ai i cili e ka krijuar fuqinë e tij, është All-llahu i Plotfuqishëm dhe Ai është që e ka krijuar shkakun nga i cili rrjedh rezultati. Apo mund të themi se krijuesi i shkakut është krijuesi i rezultatit/veprës, që do të thotë Ai i cili e ka krijuar gjurmëlënësin, Ai njëherësh është edhe krijues i gjurmëve. Pra, çështja se All-llahu ka krijuar veprën e njeriut, qëndron ashtu siç thamë edhe më parë - veprat dhe fjalët tona janë rezultat i dy çështjeve:

- fuqisë
- dëshirës apo vullnetit

Sikur të mos ishte dëshira, njeri nuk do të mund të vepronte asgjë. Po ashtu, sikur të mos ishte fuqia, nuk do të bënte gjë, sepse, nëse dëshiron të bëjë diçka e nuk ka fuqi, nuk mund të veprojë; nëse ka fuqi, por nuk ka dëshirë të veprojë, nuk ka veprim.

Pra, nëse veprimi vjen si rrjedhojë apo si rezultat i vullnetit të plotë dhe fuqisë se madhe, atëherë, Ai i Cili i ka krijuar këto dyja, është All-llahu.

Nga kjo na është bërë e qartë se mund të themi që All-llahu i Lartësuar është Krijues i veprimit të njeriut ndërsa, në realitet, njeriu është veprues. P.sh. njeriu pastrohet vetë, falet, jep zekatin, agjëron, shkon në haxh, bën umre, është mëkatar apo është i përrulur, mirëpo këto veprime janë kryer si rezultat i ekzistimit të dëshirës dhe fuqisë të cilat All-llahu, az-ze ue xhel, i ka krijuar. *Uelhamdulil-lah*. Puna është e qartë.

Është obligim të besojmë se kategoritë të cilat i përmendëm më lart janë vepra të All-llahut të Plotfuqishëm. Dhe kjo nuk do të thotë që vepruesit me vullnet të lirë nuk i atribuohet vepra e tij.

Siç është e ditur, zjarri djeg, kurse ai i cili e ka krijuar djegien, është All-llahu dhe në këtë nuk ka kurrfarë dyshimi. Dhe nuk ka mundësi që zjarri të shkaktojë djegie vetvetiu, por ai djeg ngase All-llahu i Lartësuar e ka bërë të tillë. Mu për këtë arsye, zjarrin në të cilin jobesimtarët e kanë hedhur Ibrahimin, alejhis-selam, nuk digjte, ngase Allahu i Lartësuar i tha atij (zjarrit):

“Bëhu i ftohtë dhe shpëtim për Ibrahimin” (Enbija, 69)

Do të thotë, zjarri u bë i ftohtë dhe shpëtim për Ibrahimin, ngase zjarri vetvetiu nuk djeg, por është All-llahu Ai i Cili e bën atë të djegë.

Pra, fuqia e djegies përballë veprës së njeriut është sikur vullneti dhe fuqia e njeriut - me bashkimin e dëshirës dhe fuqisë, shkaktohet veprimi sikurse shkaktohet djegia me lëndë djegëse në zjarr. Nuk ka dallim mes tyre, por njeriu, pasi që posedon dëshirë, ndjenja, vullnet të lirë dhe veprim, atëherë, në realitet, puna e tij i atribuohet atij dhe ai jep llogari, nëse kundërshton, duke u dënuar kështu për kundërshtimin e tij, sepse ai vepron apo nuk vepron me dëshirë.

Në fund, është obligim për besimtarin që të jetë i kënaqur me All-llahun si Zot të tij. Njëherësh, prej plotësimit të besimit në rububijetin e Tij është të besojë në kaderin e All-llahut dhe ta dijë se nuk ka dallim në mes veprave të cilat i bën dhe në mes rrizkut pas të cilit vrapon, apo në mes veprave që i bën dhe në mes fatkeqësive të cilat mundohet t'i evitojë. Tërë kjo është e njëjtë. Tërë kjo është e shkruar. Tërë kjo është e caktuar. Mirëpo, çdo njeriut i është lehtësuar për atë që i është caktuar.

Kërkoj prej All-llahut, subhanehu ue te'ala, që të na bëjë prej atyre të cilëve u është lehtësuar të veprojnë ashtu si veprojnë njerëzit e lumtur (besimtarët) dhe të caktojë për neve të mirat në këtë botë dhe në të ahiret.

Falënderimi i qoftë All-llahut, Zotit të botëve, ndërsa mëshira e All-llahut qoftë mbi të Dërguarin tonë, mbi familjen e tij dhe mbi gjithë shokët e tij.

Përktheu: Besim Gjela, 11.07.2003

Recensoi: Gazmend Mehmeti